

historisch
genootschap
wormer

torenklanken

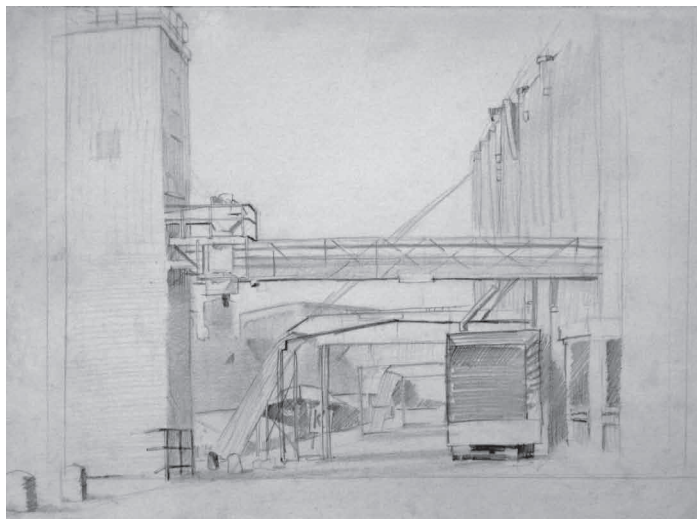
nieuwsbrief 28 - november 2012

Welkom door Jos Blokker

Deze editie van *Torenklanken* heeft alles wat maar langs kan komen. Verdriet en vreugde. Verdriet om dat er twee leden van ons Genootschap de afgelopen periode zijn overleden: Bram Kemp en Jan Vink. Twee leden die veel voor het Genootschap hebben betekend. Zoals in de vorige *Torenklanken* al was aangekondigd, heeft Jan Blokker afscheid genomen als voorzitter. In dit nummer een terugblik op zijn grote verdiensten voor ons Genootschap. Het bestuur heeft in vergadering bijeen, overeenkomstig onze statuten, besloten, dat Frank Tjeertes de voorzittershamer in het vervolg zal hanteren.

Vreugde omdat op 10 november a.s. het Jaarboek 2012 uitkomt. Elk jaar weer kijken we uit naar wat de redactie van het Jaarboek gepresteerd heeft. Ook dit jaar weer een aansprekend boek met interessante artikelen. Op 10 november is het zover, in de Stoomhal.

Deze keer geen zoekplaatje op de cover van dit nummer. We hebben op dit moment geen foto's die geheimen voor ons hebben. We gaan verder op zoek en komen terug met vragen. Bezit u oude foto's waarover u vragen heeft? Stuur ze ons, we zijn er gek op! We hebben nu weer een kunstwerk van Co van Assema. Een tekening van de passage bij Lassie aan de Veerdijk. Co exposeert momenteel in het Zaanse Kunstcentrum aan de Vincent van Goghweg in Zaandam t/m 25 november. ■

*Co van
Assema
tekende de
passage bij
Lassie aan
de Veerdijk.
Hoe vaak
hebben we
hier niet
gefietst?
Jammer
genoeg kan
dat niet meer.*

Van de redactie

JAN BLOKKER OUD-VOORZITTER, TIJD VOOR EEN TERUG- EN VOORUITBLIK

In de vorige *Torenklanken* heeft Jan Blokker al aangekondigd dat hij het bestuur van het Historisch Genootschap Wormer in oktober zou gaan verlaten om zijn tijd volledig te kunnen wijden aan het onderzoek naar de rijke historie van ons dorp en het duiken in de archieven om die historie boven water te halen.

Al eerder kende Wormer een gedreven archieven'duiker' of beter gezegd een archieven'graver', de heer C. Mol die in 1966 zijn boek *Uit de geschiedenis van Wormer* opdroeg aan zijn dorpsgenoten.

Precies 22 jaar later in 1988 kreeg een niet minder gedreven man, Jan Blokker, het idee om een historisch genootschap op te richten om de historische kennis in Wormer te kunnen bundelen. Hijzelf had op dat moment al zoveel wetenswaardigs uit de archieven opgedoken dat de tijd rijp leek voor zo'n genootschap. In het door hem uitgegeven informatie blaadje *de Wormerlander* werd de oprichting dan ook aangekondigd met de vermelding dat mededelingen betreffende het kersverse genootschap in *de Wormerlander* geplaatst zullen worden.

Precies zeventien jaar later in 2005 – u ziet het rijpingsproces kost tijd – besloot Jan dat de tijd nu voldoende gerijpt was en het genootschap een echte historische vereniging moest worden. Op de avond van 14 december in de raadszaal van het gemeentehuis werd het Historisch Genootschap Wormer een feit.

Precies zeven jaar later in 2012 – u ziet het gaat al sneller – ziet Jan dat het ledental van het Historisch Genootschap Wormer onder zijn bezielende leiding van oorspronkelijk 5 tot 640 is aangezwollen en de vereniging derhalve bloeiend genoemd mag worden. Hij acht nu de tijd rijp om zijn geesteskind op eigen benen te laten staan en volledig terug te keren naar het historisch onderzoek.

Dat Jan als geen ander de historie van ons dorp weet bloot te leggen, moge blijken uit zijn voortreffelijke tentoonstellingen op de Monumentendagen en zijn excellente website www.wormerlander.nl waar een schat aan historie te vinden is.

Jan Blokker gaat goed beslagen ten ijs zoals we in *Torenklanken* 25 hebben laten zien en uit het bovenstaande moge blijken dat Jan geen overhaaste of onrijpe beslissingen neemt, zodat we hopen dat er een geheim plan bij Jan gerijpt is om zijn magnum opus te gaan schrijven (in c-mol?) en de *Verbeterde en vermeerderde geschiedenis van Wormer* op te dragen aan zijn dorpsgenoten.

De redactie bedankt Jan voor al zijn 'Van het Bestuur'-bijdragen aan *Torenklanken* en spreekt de hoop uit dat hij ons geregeld als auteur zal verrassen met nieuwe historische wetenswaardigheden voor ons blad en het *Jaarboek*. ■

Reacties op foto's uit de beeldbank van het Waterlands Archief

door Jos Blokker

Ons genootschapslid Jan Bolleman, heeft alweer ontdekt dat de foto's van het Waterlands Archief zonder bijschrift na enig zoeken onder een ander nummer toch in het Archief zitten en dan met een bijschrift.

Zo blijkt foto WAT001007211 uit *Torenklanken* 27 ook onder nummer WAT002000813 voor te komen met het volgende bijschrift: Datum 1911, Bouw van Gasfabriek door aannemer uit Den Helder.

Ook Frank Tjeertes heeft foto WAT001007211 meteen herkend als foto WAT002000813 uit de Beeldbank van het Waterlands Archief omdat er in het komende jaarboek 2012 van ons Genootschap een artikel over de bouw van de gasfabriek staat. De bouw van de gasfabriek is overigens gestart in 1912 en niet in 1911 zoals vermeld bij de Beeldbank. Dit is dus inmiddels de derde foto die onder een ander nummer wel degelijk een bijschrift blijkt te hebben. We hebben het Waterlands Archief op de hoogte gesteld van deze bevindingen.

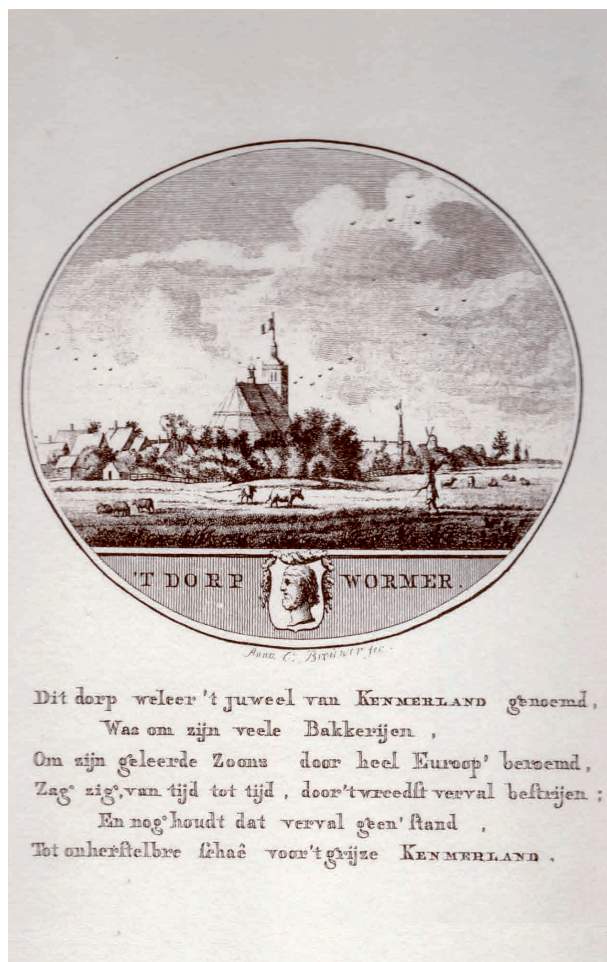
Op foto WAT001007033 in *Torenklanken* 25 heeft mevrouw R. van Maanen de jongen herkend die tussen mevrouw Schoenmaker [rechts op de foto] en mevrouw Luttik [midden] staat. Het is Piet Schoenmaker. De andere kinderen op het ijs zijn nog onbekend en ook weten we nog steeds niet wanneer deze foto is genomen.

De heer Jan Grandiek herkende het jongetje links [op de rug gezien] op foto WAT001007428 in *Torenklanken* 26. Het is de zoon van de chauffeur van de bus, Jan Smit. ■

Schenkeningen door Jos Blokker en Mic Hamers

- Een prent van het dorp Wormer geschonken door de heer L. de Vries (zie afbeelding hieronder).
- Een fotoalbum van de feestelijkheden op het Kerkuilplantsoen ter gelegenheid van Wormer 700 tol vrij, mei 1981, geschonken door een anonieme geefster.
- Het programmaboekje van de feestweek ter gelegenheid van Wormer 700 tol vrij en enkele krantenknipsels en stencils met betrekking tot dit feest geschonken door een anonieme geefster.

Dit dorp weleer 't juweel van KENMERLAND genoemd,
Was om zijn veele Bakkerijen,
Om zijn geleerde Zoons door heel Euroop' beroemd,
Zag' zig, van tijd tot tijd, door 'twreedt verval bekoed;
En nog' houdt dat verval geen' stand,
Tot onherstelbre schae voor't grijze KENMERLAND.

- Een brochure *Het rijke verleden van Jisp* uitgegeven in 2012 door de Oudheidkundige Commissie Jisp geschonken door de Nico Koelemeijer namens de Commissie.
- Een VHS-tape met de historische film van Jisp *De wagsloot vertelt...* geschonken door Michiel Tromp namens de Provincie Noord-Holland.
- Een schrift met liedjes, programma's, toneelteksten en krantenknipsels van de toneelgroep Klein maar Dapper uit Wormer van mevrouw A. Bank, geschonken door mevrouw A. Binken-Schermer.
- Het complete archief van Bram Kemp over Wormer geschonken door hemzelf.
- Een dvd met de film *Monumenten Spreken* geschonken door de Stichting Monumenten Spreken.

Geschonken spullen zullen wij goed bewaren, beheren en eventueel gebruiken. Heel hartelijk dank voor uw giften. ■

In herinnering Bram Kemp door Jos Blokker

Op 26 september jl. is Bram Kemp overleden. Bram was ernstig ziek, maar hij heeft zijn laatste tijd zeer intensief beleefd.

Bram was een zeer groot kenner van alles wat zich in Wormer rond de Tweede Wereldoorlog afspeelde. Samen met zijn broer Klaas deed hij erg veel onderzoek naar die periode. Dat heeft geleid tot een viertal boeken.

Het laatste boek, met verhalen over de periode '40 – '45, is nog net uitgegeven voordat Bram overleed. Hij was er erg trots op. Op 7 septem-

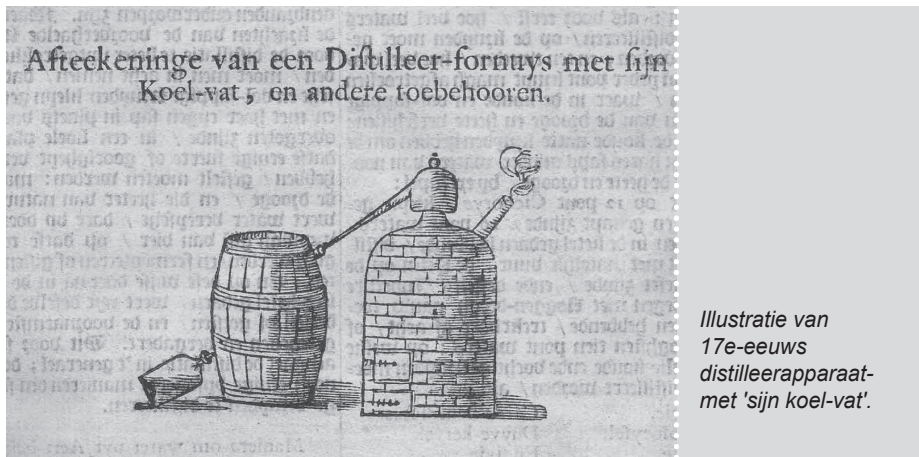
ber heeft Bram het eerste exemplaar mogen overhandigen aan burgemeester Peter Tange. Bram mocht op zijn beurt de Oorkonde van de Gemeente Wormerland van de burgemeester in ontvangst nemen. Een grote verrassing was dat voor hem en zijn familie. De volgende dag was Bram nog in de Stoomhal om te kijken hoe de expositie was en ook om voor een flink aantal mensen zijn boek te signeren. (Zie artikel op pagina 3.) Vermoeid maar voldaan ging hij weer naar huis.

Op naar de 20^e september, die dag werd hij 84 jaar. Hij hoopte nog de 30^e september te mogen meemaken. Op die dag werd de film over het herinneringsmonument aan het Zuideinde vertoond. Bram was daar een belangrijke getuige in. Immers de film gaat over de aanslag op een schip vol met door Duitsers gestolen machines van Van Gelder. Bram wist daar alles van. Helaas heeft hij die middag niet meer kunnen meemaken. Het was een drukke middag in het Zaans Museum, de zaal was vol. Wel heeft Bram nog vlak voor zijn overlijden de film in ruwe vorm kunnen zien. Hij was daar zeer tevreden over.

Het Genootschap heeft van Bram zijn gehele archief over Wormer in ontvangst mogen nemen. Wij zullen dat gaan onderzoeken, en daar zal zeker in de komende tijd uit gepubliceerd worden.

Wij wensen zijn echtgenote, kinderen, schoonzoon, kleinkinderen, vrienden en kennissen veel sterkte bij het verwerken van dit verlies. ■

Stuypen en Tormijnen en Spaense Huspot door Mic Hamers

In de Voor-reden van De Medicyn-Winkel of Ervaren Huys-Houder geschreven door P. Nylant, der medicijnen doctor [zie Torenklanken nr. 26] geeft hij aan met welk doel hij de recepten publiceert:

'Soo heeft het ons goet gedacht, den genen, die een afgescheyden en buyten-leven voeren, en daer door dikwils van behoorlijke behulp-middelen in haer siekten ontbloot zijn, met een voorschrift waer in sy bequame Genees-middelen tot veelderhande Acciden-ten vinden kunnen, behulpigh, voordeeligh en dienstigh te zijn. Wy hebben dese Genees-middelen niet met veel sware en moeylijke bereydingen, die den Apothekers in de Steden overgelaten moeten werden, beswaren willen; maer alleen soodanige uytgekozen, die meestendeel een naerstige Hovenier ofte Lantman in sijn Lusthof of Thuyn onderhouden, ofte in 't wildt by de wegen, op Akkers en in de Velden versame-len, en selfs bereyden kan, dewelke, door haar sekerheyt of oprechtigheyt, verssig-hey, en gemeenschap met den aerdt der Inwoonderen, de Uythemsche Droogen in 't minste niet en wijken:...'

Kortom het is geschreven voor boeren en buitenlui, die de eenvoudige recepten zelf kunnen bereiden met eigen gekweekte of in de natuur gevonden kruiden, die niet onderdoen voor de uithemse drogisterijkruiden. De moeilijke bereidingen moeten echter toch liever aan de stadse apothekers worden overgelaten. Of de middelen echt werken blijft de vraag.

Hieronder volgen weer speciale recepten van P. Nylant, der medicijnen doctor en De Verstandige Kok.

RECEPT: VOOR STUYPEN EN TORMIJNEN VAN KLEINE KINDEREN

Neemt Peonien-wortel, Peonien-zaet, van elks twintigh greyn / Irias-wortel, Elants-klauw van elks tien greyn / Safferaen vier greyn / geeft hier van tien greyn met Vrouwen-zogh of Peonien-water in. Sommige versekeren dat de kinderen geen stuypen onderworpen zullen zijn / indien mense soo haast als sy geboren zijn met deze wijn afwascht: Neemt Peonien-wortel ses loot / Bevergeyl een half vierendeel loots / ziedt dit in soo veel wijn als van nooden sal zijn. Daer en boven zijn de gedistilleerde wateren / die wy tegen de Vallende-siekte goet te zijn geseyt hebben / ook dienstigh om de stuypen der jonge kinderen te genesen.

TOELICHTING:

- Peonien-wortel, Peonien-zaet, Peonien-water. De Peonien [Pioenrozen] zijn warm en droogh van nature/ en een weynigh t'samentrekkende van aert: De wortel / bloemen en 't zaet wert alleen in medicijn gebruyckt. Peonien verquikt de hersenen / verdrijft schrik en sware dromen: Maer insoderheyt is sy van alle seer vermaert geweest voor de vallende siekte. Sy is seer nut den geelsuchtigen / en die pijn in de nieren of blaes hebben / verwekt de maentstonden der vrouwen / en opent de verstoptheyt van de lever. Van de bloemen wort in de Apotheken een Stroop en water bereyt / dewelke tegen de voornoemde gebreken bequaem gebruykt konnen werden.
- Irias-wortel. De wortel van Ireas [Zwaardlelie] is heet en droogh in den derden graet / scherp bijtende van aert / en daer door de maegh en het ingewant seer tegen; jaeght door den kamergangh [stoelgang] seer sterkelijc af de waterachtige vochtigheden / daer na ook gal en slijm / en opent de verstoptheden; waerom sy tegen de watersucht seer geprezen wort.
- Elants-klauw. De klauw of hoef van een eland [latijn Ungula Alcis] werd vroeger gebruikt als poeder om epilepsie of vallende ziekte te bestrijden. De klauwen en/of het poeder kon in een apotheek gekocht worden.
- Safferaen. Saffraan werd in de 16e eeuw gebruikt als geneesmiddel omdat een opwekkende en kramp stillende werking toegeschreven werd. Daarnaast dacht men dat het de menstruatie bevorderde en hielp tegen dysenterie, mazelen en geelzucht.
- Vrouwen-zogh. Moedermelk wordt hier dus aanbevolen om het drankje mee te bereiden of anders Peonien-water zie boven.
- Bevergeyl. De olieachtige substantie [latijn Castoreum] die bevers afscheiden uit

Vervolg: Stuypen en Tormijnen en Spaense Huspot

klieren bij hun anus om hun vacht mee in te vetten. Dit middel wordt al sinds de oudheid als medicijn tegen koorts toegepast. Niet de olie maar de gedroogde klieren werden in de apotheek verkocht. In de 16e eeuw werd het hoofdzakelijk gebruikt om 'lammigheid, beroerte, kramp en doofheid' te bestrijden.

- Een greyn is een gewicht van 65 milligram, dus twintigh greyn is 1,3 gram, tien greyn is 0,65 gram en vier greyn is 0,26 gram. Het totale mengsel bevat dan $2 \times 1,3 + 2 \times 0,65 + 0,26 = 4,16$ gram waarvan tien greyn per keer toegediend wordt. Het totaal is dus $4,16 : 0,26 = 16$ doses.
- Een loot is een gewicht van 50 gram, dus ses loot is 300 gram en een half vierendeel loots is de helft van een kwart loot en dus 6,25 gram. In hoeveel kokende wijn dat moet worden opgelost vermeld het recept dus niet, soo veel als van nooden sal zijn, men moet dat dus zelf maar uitmaken.

Je zal toch maar als klein kind hiermee behandeld worden. Je zou er de stuipen van krijgen.

RECEPT: OM EEN SPAENSE HUSPOT TE MAKEN

Neemt Schapen- ofte Kalfs-vleesch / laet in stukskens hakken / als een lid van een duym / geschuymt zijnde / laet'et wel murruw koken / dan daer boter en gehakte Peter-cely by doende / laet'et noch eens opkoken / opgeschept zijnde / neemt men 2 of 3 doren van eyeren / in Lamoen-sop kleyn geklopt / daer dan over gedaan / is heel smakelijk.

TOELICHTING:

Voor de Spaense Huspot [Spaanse Hutspot] wordt het vlees in stukken zo groot als een kootje van de duim [ongeveer 2 cm] gehakt en gekookt. Kennelijk gaat het schuimen en moet dat met de schuimspaan worden afgeschuimd. Het vlees moet gekookt worden totdat het murruw [murw] is. De doren van eyeren zijn eierdooiers en Lamoen-sop is limoen- of citroensap.

Of deze 'Huspot', die meer op een ragout lijkt, echt smakelijk is weet ik niet, en waar het 'Spaense' element vandaan moet komen is me een raadsel. ■

*Tinnen lepel uit de 16e of 17e eeuw.
Gevonden bij de Poelweg en in 2007
geschonken door J.G. Leeuwerink.*

Monumentenweekend door Jos Blokker

Bram Kemp (links) in gesprek met Jaap Leguijt, de uitgever van het boek Wormer, van crisisjaren, oorlogsjaren tot de bevrijding.

Op 8 en 9 september jl. hebben we de Monumentendagen 2012 gehouden in de Stoomhal aan het Pakhuisplein. We hebben wederom een groot aantal bezoekers mogen ontvangen. Over beide dagen zijn er zo'n 250 enthousiaste kijkers langsgekomen. Het was weer heel gezellig en onder het genot van een bakje koffie en een koekje is er weer flink wat gekeuveld.

Jan Blokker had, net als bij de vorige edities, weer een bijzondere tentoonstelling ingericht. Het thema Groen van toen heeft Jan in de meest ruime zin in een expositie omgetoverd. Het groen-zwart van WSV'30, het groen van gras en het groen van de familie Groen was te zien. De gehele expositie is weer in een catalogus opgenomen, die nog steeds te koop is bij Boek en Hobby Pasman aan de Zaanweg in Wormerveer.

Bijzonder aan dit weekend was de presentatie en verkoop van het nieuwste boek van Bram en Klaas Kemp *Wormer, van crisisjaren, oorlogsjaren tot de bevrijding*. Hierin staan verhalen over de crisisjaren en de Tweede Wereldoorlog. Bram was die ochtend zelf aanwezig, hij heeft nog heel wat boeken kunnen signeren. Voor belangstellenden: ook dit boek is te verkrijgen bij Boek en Hobby Pasman in Wormerveer. ■

Jaarboek met cadeautje door Frank Tjeertes

Jaarboek 2012 is klaar! Het is weer een rijk geïllustreerd boek geworden met veel verhalen uit de historie van Wormer. Zo staat er het verhaal in over het bijzondere jaar 1912. Honderd jaar geleden hadden we in Wormer geen gas, water of licht. Er werd in 1912 een gasfabriek gebouwd, er kwam een ziekenhuis en het gemeentebestuur besloot de Poel, het Zwet en de Merken te dempen. Een ander artikel gaat over de schans in Wormer en ook de aanvallen van de Spanjaarden op ons dorp in 1574 worden beschreven. Zo lezen we ons door de eeuwen heen.

Op **10 november a.s** is het zover. Dan kunt u uw Jaarboek 2012 tussen **10.00 en 16.00 uur** ophalen. In de Stoomhal aan het Pakhuisplein 44 (de achterkant van gebouw Hollandia) ligt een exemplaar voor ieder lid van ons genootschap klaar. Gratis!

Het bestuur hoopt dat een heel groot gedeelte van de leden hun boek komt ophalen. Het kost namelijk erg veel moeite om de niet opgehaalde boeken te bezorgen. Bent u echt verhinderd op 10 november? Vraag dan een familielid of buur (die ook lid is van ons genootschap) of hij of zij uw boek wil meenemen. Samen maken we licht werk. Voor ieder lid dat zijn Jaarboek komt ophalen ligt er daarom ook nog eens een aardig cadeautje klaar! ■

De aanleg van de gasleiding in 1912. Het is duidelijk mannenwerk: er staan alleen maar mannen, allemaal met hoofddeksel, op de foto. Op de achtergrond de oude bakkerij van Kaskes. [Waterlands Archief, Purmerend, beeldbanknr. WAT001006028]

In herinnering Jan Vink door Jos Blokker

Ons bereikte het droevige bericht, dat Jan Vink op 14 oktober jl. is overleden. Jan is voor ons Genootschap van grote waarde geweest. Zijn kennis van de mensen in Wormer, de grote collectie ansichtkaarten en foto's die Jan heeft nagelaten is geweldig. Wie herinnert zich niet de avonden dat Jan de beelden van commentaar voorzag. Met naam en toenaam van de personen en of situatie. De bijnamen erbij en de anekdotes er omheen. Jan kon per foto rustig een kwartier volpraten. We zullen hem missen. We wensen zijn echtgenote, kinderen, kleinkinderen, vrienden en kennissen veel sterkte bij dit grote verlies. ■

Jan Vink in discussie met de voorzitter tijdens de ALV in 2007 in de Wijngaard, waar hij foto's van commentaar voorzag.

Verhuisbericht

Met ingang van 1 oktober 2012 is ons adres gewijzigd.
Het postadres is nu:

Dorpsstraat 329
1531 HJ Wormer

Voor verdere gegevens zie colofon op de laatste pagina.

Agenda 2012

10 november: Genootschapsdag - van 10:00 tot 16:00 uur.

Met uitreiking *Jaarboek 2012*.

De bijeenkomst heeft plaats in de Stoomhal, Pakhuisplein 44, Wormer.

We verzoeken de leden indien mogelijk het Jaarboek in de Stoomhal te komen ophalen. Het kost namelijk veel moeite om de niet opgehaalde boeken te bezorgen. Bent u verhinderd op 10 november? Vraag dan of een ander genootschapslid uw boek wil meenemen.

Colofon

TORENKLANKEN is een kwartaaluitgave van het Historisch Genootschap Wormer. Een lidmaatschap kost € 15,- per jaar. Een extra exemplaar van Torenklanken is te verkrijgen voor € 1,-.

REDACTIE

Jos Blokker, redacteur

Mic Hamers, redacteur

Wietske van Soest: eindredactie en opmaak

Redactieadres: Dorpsstraat 329, 1531 HJ Wormer

E-mail: torenklanken@genootschapwormer.nl ☎ 075-6420699

BESTUUR

Frank Tjeertes, voorzitter

E-mail: jaarboek@genootschapwormer.nl ☎ 06-44435560

Jos Blokker, penningmeester

E-mail: penningmeester@genootschapwormer.nl ☎ 075-6420690

Mic Hamers, secretaris

E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl ☎ 075-6420699

Nico Koelemeijer, algemeen bestuurslid

E-mail: nico@genootschapwormer.nl ☎ 075-6423431

JAARBOEK

Redactie: Frank Tjeertes, Els Mak, René van Maanen

E-mail: jaarboek@genootschapwormer.nl ☎ 06-44435560

HISTORISCH GENOOTSCHAP WORMER

p/a Dorpsstraat 329, 1531 HJ Wormer

Opgericht: 14 december 2005

KvK-nummer: 34242956

Rabobank: 1145.40.179

E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl

Website: www.genootschapwormer.nl

<http://wormer.geschiedenisbank-nh.nl>

